

۲۰۱۹/۰۲/۰۴

دوچي ویلی

د اتومي وسلو له یوې نوي سيالی ویره

دیرش کاله مخکې اتومي وسلې له آلمان څخه وایستل شوي. خو اوس ویره زیاته شوې چې ولسمشر دونالد ترمپ له «منځني واټن اتومي ځواک تړون» څخه وځي، او یوه نوي سره جگړه پیلیري. د سولې آلماني فعالان ډیر اندیښمن دي.

د آلمان هایلبرون ښار ته نژدې یوه سیمه چې اوس خلک ورته خپل سپي د چکر له پاره راولي، په ۱۹۸۵م کال کې یوه داسې منطقه وه چې سخت امنیت یې نیول شوی وو او امریکایي ځواکونو پرې کنترول لاره. په دې سیمه کې یوه داسې وژونکې پېښه رامنځ ته شوې چې عواقب یې تر اوږدې مودې پورې محسوس ول.

لیري نیکولس، هغه وخت په دې سیمه کې امریکایي سرتیری وو. هغه د ونو په دې ډکه سیمه کې د «پیرشنگ ۲» په نوم د منځني واټن ویشتونکو اتومي توغندیو مسئول وو خو د دغو توغندیو شتون یې باید د یوه راز په توګه ساتلی وای.

نیکولس وایي: «دا د نه باور خبره وه چې د هایلبرون خلک هغه وخت د دغو وسلو په شتون نه ول خبر. زه په دې موضوع چې پوهیدم په دې سیمه کې څه ځای پر ځای شوي دي، ویریدم.»

خو د ۱۹۸۵م کال د جنوري میاشتې پر ۱۱مه نیټه، د امریکایي ځواکونو په اډه کې داسې یوه پېښه رامنځ ته شوه چې هر څه یې بدل کړل. هغه ورځ د نیکولس ملګرو سرتیرو پر یوه توغندي باندې کار کاوه چې ناڅاپي د توغندي تیلو اور واخیست او چاودنه وشوه. په پېښه کې درې سرتیري ووژل شوه او ۱۶ نور ټپیان شول. د ځینو ټپونه جدي ول.

د چاودنې پر مهال پر توغندي اتومي سرګلوله نه وه نصب، خو نیکولس په یاد لري چې یوه سرتیري داسې فکر کاوه چې اتومي چاودنه رامنځ ته شوې.

هغه وایي: «هغه وخت د سري جګړې اوج وو. ټوله نړۍ په تیارسي حالت کې وه.»

د همدې چاودنې تر وخته پورې د هایلبرون اوسیدونکي نه پوهیدل چې سیمې ته یې نژدې اتومي وسلې ځای پر ځای شوي دي.

خو الفرید او سوزن هوبر، بیا وایي چې دوی آن تر چاودنې مخکې پوهیدل چې په سیمه کې توغندي ځای پر ځای دي. هغه وخت دغه دوه کسان د سولې په خوځښت کې فعاله ول او په آلمان کې یې د اتومي وسلو د شتون پر ضد مظاهري کړي وې. په دغو مظاهرو کې چې په هایلبرون او بن ښارونو کې شوي وې په سونو زرو کسانو ګډون کړی وو.

الفريد وايي: «زمور غوښتنه تل دا وه: نورو ته بايد گواښ او مور ته بايد خطر موجود نه وي.»
اوس چې يو ځل بيا د اتومي وسلو موضوع توده شوي ده، سوزن وايي چې ډيره انديښمنه ده او د اتومي وسلو د سيالي يو گواښ ويني. هغه دا وضعيت «پر شا يو گام» بولي.

د بدلون نقطه

الفريد هوبر په ياد لري چې د ۱۹۸۰مې لسيزې په منځ کې ويره «خپره» وه. د ۱۹۸۵م کال د جنوري مياشتې پېښې د سولې غورځنگ ته يوه نوي انگيزه ورکړه: د هايپبرون خلکو نور دغه وضعيت نه شواي ځغملی. د هايپبرون د سولې له شورا څخه کونراد وانر، وايي چې دغه پېښه د بدلون يوه نقطه وه. هغه دغه پېښه په ۲۰۱۱م کال کې په فوکوشيما کې د هسته ای پټي له ناورين سره پرتله کوي. د پېښې وروسته، ټول په يوه غږ په هايپبرون کې د اتومي وسلو خلاف شول.

سوزن هاربر وايي چې دغې پېښې ټول «بیداره کړل» ځکه تاييد شوه چې وضعيت څومره خطرناکه وو. نيکولس خو آن په دې فکر دی چې دغې پېښې آن ډير لوړ سياسي اهميت لاره او د «سړی جگړې د پای پيل» وه. تر دې پېښې دوه کاله وروسته د ۱۹۸۷م کال په دسمبر کې بيا د امريکا متحده ايالاتو د هغه وخت ولسمشر رونالد ريگن او د پخواني شوروي مشر ميخايل گربچوف، «منځني واټن اتومي ځواک تړون» چې د انگليسي ژبې مخفف يې (INF) لاسليک کړ. په تړون کې موافقه شوې وه چې د روسي SS-۲۰ او امريکايي «پيرشنگ ۲» په څير د منځني او لنډ واټن ويشتونکي توغندي له منځه يوړل شي. په ۱۹۸۸م کال کې هايپبرون ته په نژدې ادې کې ټول ځای پر ځای شوي توغندي وايستل شول.

د ۱۹۸۰مې لسيزې په جريان کې د آلمان د سوسيال ديموکرات گوند غړی ايرهارد ايپلر، د آلمان د سولې غورځنگ له مخکښه غړو څخه يو وو. په داسې حال کې چې د آلمان ټولنه او سياستوال د آلمان د بيا وسله وال کيدو د پلان پر سر سره وپشل شوي ول، ايپلر يې تل مخالفت کاوه. هغه په دې باور دی چې په آلمان کې د اتومي وسلو د ځای پر ځای کيدو پر ضد مظاهري به په اوسني وخت کې تر پخوا هم ډيرې پراخي وي. هغه اوس ۹۲ کلن دي، خو بيا به هم په دغه شان مظاهرو کې له ځنډ پرته گډون وکړي.

په ۱۹۷۹مې او ۱۹۸۰مې لسيزې کې ايپلر او ملگري فعالان يې و نه توانيدل چې په آلمان کې تر سلو زياتو «پيرشنگ ۲» ډوله توغنديو د ځای پر ځای کيدو مخه ونيسي. کله چې هغه د ريگن او گربچوف تر منځ له تړون څخه خبر شو، نو هيله يې لرله چې د اتومي توغنديو گواښ به نور يوازي د تاريخ په کتابونو کې وي. هغه وايي: «خو داسې ښکاري چې هغه تړون يې پای نه وو. هغه څه چې مور يې اوس تجربه کوو د دونالد ترمپ د بشپړې بې خبرۍ، محصول دی. سړی نه پوهيږي چې د هغه نيت څه دی.»

د وسلو نوي سيالي

تمه کيږي چې په راتلونکو ورځو کې د ولسمشر دونالد ترمپ اداره اعلان کړي چې د «منځني واټن اتومي ځواک تړون» له مخې اقدام کول، د تعليق حالت ته راولي. ترمپ پر روسيې باندي تور لگولی دی چې له ځمکې توغيدونکو توغنديو له جوړولو سره يې دغه تړون مات کړی دی. ډيری آلمانيان اوس ويره لري چې د وسلو جوړولو يوه نوي سيالي به پيل شي او امريکا متحده ايالات به هم د روسيې د گواښ د دفع کولو له پاره خپل د منځني واټن ويشتونکي توغندي جوړ کړي.

د هایلبرون د سولې له شورا څخه کونراد وانر، د اوسني او د ۱۹۷۰مو کلونو د وضعیتونو تر منځ شباهتونه ویني. هغه وايي: «هغه وخت پر شوروي باندې تور وو چې خپل د وسلو زیرمي پراخوي نو له همدې کبله امریکا او ناتو هم اړ شول چې ورته اقدام وکړي.»

په هایلبرون کې د زرغون گوند غړي ایزابیل، دا تصور نه شي کولی چې یو وخت دې د دې ښار په څنډو کې د عام وژني وسلې ځای پر ځای وي. د آلمان خاورې ته د دغه شان وسلو بیا ستنیدل، هغه ویروي. خو هغه وايي چې له ټولو سوله ییزو لارو چارو به گټه واخلي او آلمان ته به د اتومي وسلو د بیا راتلو د هر ډول پلان مخه ونیسي.

